

LEVELEK KÍNÁBÓL EGY VILÁGCSAVARGÓ VŐLEGÉNYTŐL

▷ SZÖVEG: LEVICZKI ANITA | FÉNYKÉP: MAGYAR FÖLDRAJZI MÚZEUM ARCHÍVUMA

1895. szeptember 17. sorsfordító nap volt – legalábbis Cholnoky Jenő életében. Negyedik terepnaplója 81. oldalán ezeket jegyezte fel: „A mai napon a következő eszmék szülemlettek bennem: Muszáj kimenni Chinába. A boglári töltést muszáj magamnak felépíteni”. A 25 éves ifjú aznapi elhatározásai később mind tudományos, mind pedig családi életét új mederbe terelték: Kínában megalapozta geográfus-életművét, Bogláron pedig rátalált a szerelem

Cholnoky Jenő a Műegyetemen végzett, de két év után otthagyta tanársegédi állását a vízépítési tanszéken, hogy a geográfiához átpártolva 1894-ben már Lóczy Lajos tanársegédje legyen a pesti Tudományegyetem Földrajzi Intézetében. Lóczy ekkor már nemzetközi hírvé geológus volt: a Széchenyi Béla-féle expedíció tagjaként másfél évtizede bejárta Kelet-Ázsiát. Utazásaim, élményeim, kalandjaim című visszaemlékezésében Cholnoky megemlíti, hogy nagyon sokat beszélgetett

Szerelmi pecsétek

1895. november 6-án, szerda „délután bepakkoltam és este leutaztam Boglára a boglári móló provizórium megépítése végett” – írja Cholnoky ötödik terepnaplójában. Szombaton „este benn voltam Alpár úrnál”. Vasárnap „vacsorán Alpáréknál voltam, ahol ismét találkoztam a póstás kisasszonnyal (Barrois Petronella).” A szerdai bejegyzésében már ez áll: „A hullámok keresztül vernek a mólón, embereim csupa vizesek lettek. Fele otthagytam. Nem bírtam ki sokáig a mólón való álldogálást és bementem búcsúlátogatást tenni Nellynél, Alpáréknál és Erdőséknél. Különösen Nelly igen kedves volt, ideálja a nőiességnek”. Aznap, november 13-án kerül be naplójába az első boglári postai pecsét. 1896. január 28-án Cholnoky újra Bogláron járt: „délben érkezünk s elhatároztam a d.u.-t szívem vágyainak kielégítésére fordítani” – írja, és meg is kapta a boglári posta minden pecsétjét...

„Egy eddig teljesen ismeretlen ország geográfiai, fizikai viszonyait adatott tanulmányoznom, ha gyűjteményeim és jegyzeteim elérkeznek Európába, Jenőd nevezetes emberke lesz.”

Lóczyval, s ő „lassanként egészen neki lelkesített, hogy én is menjek Kelet-Ázsiába”. A nagy döntés előtti napon is mesterével volt: „Délután megmásztuk a Badacsonyt és hátul a Vaskapunál jöttünk le, melynek csodálatos szabályos sziklagruppjait igazán bámultuk. A Keleti pusztá, düledék oldalon jöttünk le majdnem egyenesen a plébános házához. Bementünk Lóczy úrral a plébánoshoz, azután saját jövőmről discurálva értünk haza késő este”.

Cholnoky a Lóczy vezette Balaton-tanulmányozásból is kivette a részét, vizsgálta a tó vízrendszerét, jegét és szintüneményeit is. A „Balatontavi gőzhajózási részv. társ. felhívására” már 1895. május végén javaslatot tett a jég által megrongált boglári töltés helyreállításának módjára, de a munkálatoknak csak november elején álltak neki. Itt, Bogláron, valószínűleg egy vacsorán találkozott először leendő menyasszonyával, későbbi feleségével, Barrois Petronellával, akit még kínai útja előtt eljegyzett.

Lóczy ajánlására Cholnoky szerény, 1500 forintos állami ösztöndíjat kapott, ebből utazott Kínába 1896 végén. A több mint másfél éves földrajzi tanulmányútja során 1897 nyár végén bányászakétként Mandzsúriába is eljutott. Szorgalmasan jegyzetelt terepnaplóiba, tudományos megfigyeléseit pedig nagy alakú, rajzokkal gazdagon illusztrált naplójába vezette át. Menyasszonyának, Nellynek írt leveleit olvasva azonban egészen bensőséges utazást tehetünk az ő Jenőjével:

„Ezen a teljesen vad vidéken, őserdőkn, ismeretlen bérceken át az utazás rendkívüli nehézsé-

gekkel járt. Tíz szekérből állt a karaván, ... nekem a térképezés és geológiai pontos tanulmányozás miatt mindig gyalog kellett mennem, ami mondhatom, nem volt valami kellemes. Reggelenként dús harmat nedvesítette a növényzetet, ilyenkor olyan vizes lettem,

mint egy nagy záporosóban, ilyen vizes ruhában kellett aztán egész nap tovább bandukolni. Tudományos eredményeim azonban feltűnést fognak kelteni. Egy eddig teljesen ismeretlen ország geográfiai, fizikai viszonyait adatott tanulmányoznom, ha gyűjteményeim és jegyzeteim elérkeznek Európába, Jenőd nevezetes emberke lesz.” (Tien-pao-san, 1897. 08. 28.)

Nelly és Jenő

Cholnoky Jenő és menyasszonya, Barrois Petronella 1896-ban. Cholnoky a fényképet kínai útjára is magával vitte. „Arcocskád, alakod a lelmem előtt, imádtott Édesem! ... mintha csak egy órával ezelőtt váltunk volna el, s én most itt vagyok ebben a bűzhödött khinai vendéglőben, olajmécs világánál, messze minden kultúrától, ismeretlen hegyek közt. Gondoltam volna-e ezt, mikor először láttál Bogláron?”

(Cholnoky Jenő levele Barrois Petronellához, 1897. 11. 06.)

A tien-pao-sani réz-, ezüst- és ólombányákhoz tartó út nehézségeinek ecsetelése után beszámol menyasszonyának a róla elnevezett

„Oly gyönyörű volt ez a többi hegyek tetején fennségesen emelkedő óriási kúp, hogy egészen el voltam ragadtatva. – Nos tehát ezt a hegyet elneveztem Petronellá-nak, miután a kínaiak nem tudtak nevet mondani...”

hegyről is: „Ez a kis bányahelység itt magas hegyek között fekszik. A lakásunk felett egy 1000 méternél magasabb csúcs emelkedik, a hegyeket erdők fedik, igazán gyönyörű szép hely. Voltam már fenn a nagy hegy tetején is, és itt nagy öröm

ért. – Útközben, mintegy négy nap járóföldre innen találtam egy gyönyörű szép hegyet, olyan a formája, mint a Badacsonynak, ugyanabból az anyagból is van (bazalt), de óriási, sokkal nagyobb (a Badacsony csak 400 m. magas, ez meg több mint 1000 méter). Oly gyönyörű volt ez a többi hegyek tetején fennségesen emelkedő óriási kúp, hogy egészen el voltam ragadtatva. – Nos tehát ezt a hegyet elneveztem Petronellá-nak, miután a kínaiak nem tudtak nevet mondani, egyszerűen nem volt eddig neve. Egész nap pompásabbnál pompásabb

formákban mutatkozott az én kedves hegyem, még egy rajzot is készítettem róla, mígnem másnap reggel befordultunk egy szűk hasadékba, óriási gránithegyek közé s azt hittem, örökre el kell búcsúnom az én kedves hegyemtől. Nem is láttam többé egész utunk alatt s miután nem megyek vissza ezen az úton, azt hittem, többé sohasem fogom látni. S lám! amint feljutottam itt a nagy hegy tetejére, ami legelsőnek tűnt fel: messzemenne, óriási hegyek mögött a kobaltkék horizont felett ott mosolygott a büszke formájú Petronella

Petronella, a hegyek koronája

„Gyönyörű vidéken is van ez a hegyek koronája, szép zöld erdős hegységek, gyönyörű völgyek, vadregényes sziklabérczek közt, tetejéről talán fél mandzsországot be lehetne látni, mert oly csodálatosan uralja az egész vidéket, mintha ez lenne a központ, amiért a többit egymásra emelte a Teremtő.”
„...a gyönyörű bazalt-hegy, amit Rólad neveztem el. Hogy uralkodik az egész horizont felett! Hogy emelkedik a többi hegy tetejére!”

(Cholnoky Jenő levele Barrois Petronellához, 1897. 08. 30. és 09. 28.; Cholnoky Jenő rajza a VII. számú rajz vázlatkönyvéből)

Kilátás a D-hegyről

A Tien-pao, melynek csúcsáról Cholnoky észak felé ellátott a távoli, hatalmas mandzsúriai bazaltfennsíkig, a térkép-vázlatán D-vel jelölt csúcstól nyugatra, a Tien-pao-san bányafalucska völgyén túl magasodik. Innen, a D-hegyről is látható azonban a négy nap járóföldre fekvő, nagyszerű Petronella-bazaltkúpot, melyet a bánya felé tartó úton fedezett fel. A medencét – melyben a nyugatra futó út is halad – Nen-kanról nevezte el. A 400 ezres, fele-fele arányban kínaiak és koreaiak által lakott települést ma Yanji néven találjuk meg a térképeken az észak-koreai határ közelében

(Cholnoky Jenő rajza a VII. számú rajz vázlatkönyvéből. Az Itinerarium. Possietől – Tien-pao-sanig és Szant ó kóuig. 1897. című útvonalrajz-részlet mértéke 1:750 000, egy négyzettrács 3 km-nek felel meg. Kiemelés hozzáadott)

– fel lehetett ismerni a hatalmas sziklafalakat csodálatosan szabályos kupoláján – mint egy halavány kék lehellet! Úgy örültem, hogy megint viszont láthattam az én kedves, gyönyörű hegyemet!” (1897. 08. 30.).

Cholnoky mandzsúriai útjának egyik legfontosabb eredménye egy hatalmas, 100 000 km² kiterjedésű, a földrajztudomány előtt addig

ismeretlen bazaltfennsík felfedezése volt. A platót először a közel 1500 méter magas Tien-pao tetejéről pillantotta meg, mikor észak felé tekintve feltűnt neki, hogy a távolban megszűnnek a hegyek és végtelen egyenes vonal határolja az ég alját:

„Ma végre teljesült a kívánságom, megmáztam a hatalmas Tien-paot. Uralja az egész hegyi-

déket, olyan óriási távolságot láttam be, ami nem sokszor jut az embernek osztályrészül. A tudományra nézve nagy fontosságú volt ez a hegymászásom, a nagy terület beláthatása egészen megváltoztatta eddigi fogalmaim a mandzsú földképéről...”

Az 1897. szeptember 30-án íródott levél zárása hűen tükrözi a szerelmes geográfus kiváló szemléletérzőkét, melyet a tudományok mellett az udvarlásban is példásan hasznosított:

„Hanem ma kissé fáradt Jenőd, sietek a jó meleg ágyba, hűvös van ám! Erős éjszakai szél fúj, a hegytetőn igen kellemetlen volt. Pá! angyalom, Gyémántom, csókollak annyiszor egyfolytában, ahány tenyérnyi helyet ma beláttam (körül-belül 100,000,000,000,000, azaz százbillió).”

földRajz
grafikák földrajzi keretben

A Magyar Földrajzi Múzeum földRajz című időszaki kiállításán megtekinthetők Cholnoky Jenő Balatont és annak környékét ábrázoló grafikái, valamint kínai naplója, terepnaplói és a kínai útján készült számos grafikája, köztük a menyasszonyáról elnevezett Petronella-hegy rajzai. A kiállítás meghosszabbított ideig, 2021. június 1-jéig lesz látogatható

